



طیف‌سنجی تأثیر بحران کرونا بر مواضع و عملکرد نیروهای سیاسی ایران

امین صادقی بکیانی^۱

۱. دکترای علوم سیاسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. aminsadeqibakvani@gmail.com

چکیده

این مقاله با هدف تأثیر بحران کرونا بر مواضع و عملکرد نیروهای سیاسی ایران از منظر ایدئولوژیک، به بررسی نحوه واکنش این نیروها در قالب طیف‌های اصولگرایی، اصلاح‌طلبی و اعتدال پرداخته‌است. روش‌شناسی این پژوهش، کیفی و تحلیلی است که با بهره‌گیری از نظریه واکنش‌های سیاسی در بحران «گیدرون و زیبلات» و «الگوی طیف‌بندی سیاسی علیرضاحیمی»، به تحلیل محتوای بیانیه‌ها، منشورها، مواضع و واکنش‌های نیروهای سیاسی در دوران بحران کرونا پرداخته‌است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که نیروهای اصلاح‌طلب به‌ویژه طیف تندرو، واکنش‌های مخالفانه و نقادانه‌ای نسبت به دولت داشته‌اند و خواهان شفافیت و تعامل بیشتر با جهان بوده‌اند، در حالیکه اصولگرایان به‌ویژه طیف معتدل، بیشتر از دولت و رهبری حمایت کرده و بر مقاومت و استقلال تأکید داشته‌اند. نیروهای معتدل در پی تطبیق و همراهی با دولت و دستیابی به تعادل بین اقدامات داخلی و بین‌المللی بوده‌اند. نوآوری این پژوهش، ارائه یک چارچوب تحلیلی جامع و طیف‌واره از واکنش‌ها و موضع‌گیری‌های نیروهای سیاسی در شرایط بحران غیرمنتظره است که می‌تواند به درک بهتر تحولات سیاسی به نظام اسلامی کمک کند. نتیجه‌گیری این مطالعه نشان می‌دهد که بحران کرونا نه تنها تفاوت‌های ایدئولوژیک موجود بین نیروهای سیاسی را برجسته کرده، بلکه الگوهای واکنشی آنها را در شرایط بحران تقویت و گاهی تندروتر نموده است. کلیدواژه‌ها: بحران کرونا، نیروهای سیاسی، طیف‌سنجی و مدیریت بحران در ایران

سال و شماره

سال ۱۷
پاییز ۱۴۰۴
صص: ۵۹-۳۹

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۰۶
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۰/۰۲
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۳
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰

شاپا چاپی و الکترونیکی

شاپا چاپی: ۷۹۴۷-۳۱۱۵
الکترونیکی: ۷۵۲۱-۳۱۱۵

استناد: صادقی بکیانی، امین. (۱۴۰۴). طیف‌سنجی تأثیر بحران کرونا بر مواضع و عملکرد نیروهای سیاسی در ایران. مدیریت

DOR: 20.1001.1.31157947.1404.17.4.3.6

بحران‌های اجتماعی، ۱۷(۴)، ۵۹-۳۹.

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه جام امام حسین (ع).



مقدمه

حوادث و بلایای طبیعی از گذشته‌های دور مردم جهان را تهدید نموده‌اند. این بحران‌ها امروزه به شدت سیاست، دیانت، تکنولوژی و اقتصاد را متأثر و به مبارزه فرامی‌خوانند. از آنجایی که در اداره کشورها سیاست مقدم بر دیگر مسائل است بیشترین تأثیرپذیری را دارد و در صف اول مواجهه با این بحران‌هاست. برخی از این بلایا کشوری و برخی جهانی هستند و در هر صورت قدرت نهادهای سیاسی و کفایت سیاستمداران را محک می‌زنند (عباسی، ۱۳۹۹: ۴۷) بحران کرونا ۲ از جمله بحران‌هایی بود که جهان و ایران را درنوردید و مرگ و زندگی را برای همه انسان‌ها رقم زد.

همه‌گیری بیماری ویروس کووید ۱۹ (کرونا) ۳ با دایره گسترده‌گی و تبعات چندبعدی تقریباً تمامی کشورهای دنیا را درگیر خود کرده بود. سرعت بالای سرایت و همه‌گیر بودن کرونا ویروس موجب شد تا دولت‌ها در یک فشردگی زمانی به اجبار با اعمال سیاست‌های سخت‌گیرانه و ایجاد محدودیت بر اجتماعات و زندگی روزمره مردم، نگرانی‌های ناشی از به خطر افتادن امنیت جامعه انسانی تحت حکومت خود را به حداقل برسانند (صادقی بکیانی، ۱۳۹۹: ۹۳)

فضای جامعه و سیاست ایران دو قطب سیاسی عمده و در کنار آن خرده جریان‌هایی را به نمایش می‌گذارد. سیاست در کشور ما میان گروه‌های سیاسی در حالتی رقابت آمیز قرار داشته و هر یک از گروه‌ها و جریانات سیاسی بسته به نوع جهان‌بینی و تصور و تصویری که از جهان درون و بیرون ایران دارند به پیگیری سیاست مشغولند. طبعاً کرونا پدیده‌ای پزشکی بود ولی پیامد آن محدود به حوزه درمان و بهداشت نماند و همانطور که اشاره شد به دلیل ماهیت همه‌گیر و فراگیرش، تمامی سطوح اجتماع انسانی را دربرگرفت و در هر حوزه پیامد خاص خود را گذاشت. از آنجایی که در سیاست مدرن و حکومت‌های مردم‌سالار اداره حکومت طی رقابت‌های سیاسی-انتخاباتی به گروهی از مردم به نمایندگی از همه‌ی آحاد جامعه سپرده می‌شود و این نمایندگان غالباً به شکل احزاب و گروه‌های سیاسی گرد هم می‌آیند، از طرفی به دلیل مسئولیت نسبت به جامعه و از طرفی دیگر به دلیل درگیر بودن در معادله قدرت ناگزیر به واکنش می‌شوند. به همین

1Crisis
2 Coronavirus
3 COVID-19

منظور حجم عمده‌ای از اظهارات و مواضع از سوی اشخاص و احزاب سیاسی طرح و به بحث گذاشته می‌شود.

بحران‌های بزرگ سیاسی-اجتماعی مانند شیوع ویروس کووید-۱۹، نه تنها آزمونی برای مدیریت دولتی هستند، بلکه میدان‌هایی برای تجلی اختلافات ایدئولوژیک و سیاسی نیز محسوب می‌شوند (رضایی، ۱۳۹۹). در سال‌های اخیر، همه‌گیری کووید-۱۹ به عنوان یک بحران غیرمنتظره چندبعدی (بهداشتی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی) ظهور کرده است که پیامدهای عمیقی بر جوامع مختلف، به‌ویژه در حوزه سیاست و حکمرانی داشته است.

این مقاله با استناد به چارچوب نظری (Gidron & Ziblatt, 2019) و مدل طیف‌بندی نیروهای سیاسی علیرضا رحیمی (۱۳۹۴)، بر اساس الگوی طیف‌بندی از نیروهای سیاسی در ایران، واکنش‌های آنها را تحت تحلیل قرار داده است و نقشه طیف‌سنجی آنها را در بحران کرونا ترسیم نموده است. این مقاله به دنبال پاسخ به این سؤال است: چگونه نیروهای سیاسی در ایران در بحران کووید-۱۹ مواضع خود را نسبت به دولت، جامعه و ساختارهای بین‌المللی تنظیم کرده‌اند؟

تعاریف و مبانی نظری

بحران و پویایی سیاسی

بحران در علم سیاست به عنوان وضعیتی تعریف می‌شود که تعادل نظام سیاسی تحت تهدید قرار می‌گیرد و ضرورت تصمیمات غیرعادی را ایجاد می‌کند (رحیمی، ۱۴۰۰: ۴۵). بحران کرونا به عنوان یک بحران غیرنظامی، الگوهای سنتی واکنش‌های سیاسی را دچار تحول کرد. بحران‌های غیرمنتظره مانند کووید-۱۹، علاوه بر تأثیرات بهداشتی، جریانات سیاسی داخلی و بین‌المللی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند (هاشمی و شهوازیان، ۱۳۹۹: ۲۱۹). این نوع بحران‌ها فرصتی برای تجلی اختلافات ایدئولوژیک و واکنش‌های متنوع نیروهای سیاسی فراهم می‌کنند. بحران‌ها موجب می‌شوند که نیروهای سیاسی نقش خود را در ساختار حکومتی و اجتماعی بازنگری کنند (Gidron & Ziblatt, 2019: 57).

نیروهای سیاسی

نیروهای سیاسی به مجموعه‌ای از تشکل‌ها، احزاب و گروه‌های اجتماعی-سیاسی گفته می‌شود که در فضای سیاسی یک کشور دارای هویت، ایدئولوژی و اهداف مشخص هستند (موسوی، ۱۳۹۶: ۲۱۱). آنها از طریق مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، تبلیغات و فعالیت‌های عمومی، تأثیر خود را در نظام حکومتی اعمال می‌کنند. در ایران، نیروهای سیاسی اغلب در قالب جناح‌های اصلاح‌طلب، اصولگرا و اعتدال تقسیم‌بندی می‌شوند (رحیمی، ۱۳۹۴: ۷۸). در بحران کرونا، واکنش این نیروها به مدیریت دولت، برنامه‌های اقتصادی و نحوه ارائه خدمات عمومی، شاخصی از تفاوت‌های ایدئولوژیک و عملکردی بوده است. طیف‌بندی ایدئولوژیک، نحوه تقسیم‌بندی نیروهای سیاسی بر اساس ارزش‌ها، برنامه‌ها و رویکردهای ایدئولوژیک است (رضایی، ۱۳۹۹: ۵۵). این طیف‌ها می‌توانند در بحران‌ها، واکنش‌های متفاوتی نسبت به دولت، اقتصاد و جامعه از خود نشان دهند. این الگوها بر اساس موقعیت‌های تاریخی، دینی و اجتماعی تغییر می‌کنند (Streeck, 2020: 12).

عملکرد سیاسی و مواضع ایدئولوژیک

عملکرد سیاسی شامل فعالیت‌ها، تصمیم‌ها و واکنش‌های نیروهای سیاسی در مقاطع مختلف است (رضایی و عربزاده، ۱۴۰۰: ۴۵). این عملکرد می‌تواند شامل نقد، پشتیبانی، مشارکت در حل مسأله یا عدم حضور باشد (خانجانی، ۱۳۹۹: ۲۲). مواضع ایدئولوژیک، شامل دیدگاه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نیروهای سیاسی در قبال موضوعات کلان است (خانجانی، ۱۳۹۹: ۱۸). این مواضع می‌توانند در بحران‌ها تغییر کنند یا تقویت شوند (هاشمی و شهوازیان، ۱۳۹۹: ۲۲۱ در ایران، مواضع ایدئولوژیک نیروهای سیاسی در بحران کرونا شامل دیدگاه‌هایی درباره اقتصاد مقاومتی، هوشمندسازی مدیریت، حقوق شهروندی و روابط بین‌الملل بوده است (موسوی، ۱۳۹۶: ۲۲۰). این دیدگاه‌ها در واکنش‌ها، بیانیه‌ها و عملکردهای نیروها در بحران کرونا نمایان شدند (Gidron & Ziblatt, 2019: 52).

مبانی نظری

مبانی نظری این مقاله حاصل تلفیق نظریه «واکنش های سیاسی در بحران» ناان گیدرون و دیوید زیبلات^۱ و «الگوی طیف بندی سیاسی» علیرضا رحیمی است. نظریه واکنش های سیاسی در بحران توسط ناان گیدرون و دیوید زیبلات در مقاله معروفشان با عنوان: "Democracy Goes Pop? Politics in the Age of Crisis The Personalization of" ارائه شد. این نظریه در رابطه با نحوه واکنش جریان های سیاسی به بحران های غیرمنتظره، به ویژه در شرایطی که دموکراسی ها با فشارهای داخلی و خارجی روبرو هستند، طراحی شده است. گیدرون و زیبلات معتقدند که بحران ها فرصتی برای تقویت هویت سیاسی، تغییر مواضع، یا حتی افزایش شخصیت پردازی در سیاست هستند. آنها در مقاله خود به بررسی چگونگی واکنش حزب ها و جریان های سیاسی در بحران های اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی می پردازند. این نظریه در مجموع تلفیقی از رویکردهای کیفی و کمی است. در مقاله اصلی، نویسندگان از روش های کمی (تحلیل محتوای گفتارهای سیاسی، رأی دهی، و تحلیل داده های انتخاباتی) و کیفی (بررسی منشورهای حزبی، گفتارهای عمومی و تصمیمات سیاسی) استفاده کرده اند (Gidron & Ziblatt, 2019: 57). گیدرون و زیبلات به بررسی نحوه تغییرات در نقشه سیاسی جوامع دموکراتیک در دوران بحران ها می پردازند. آنها استدلال می کنند که بحران های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی اخیر (مانند بحران مالی ۲۰۰۸ و بحران کرونا در سال های بعدی) باعث شده است که سیاست شخصی سازی شود و احزاب سنتی، به جای ایدئولوژی و برنامه، به رهبران شخصیت دار و قدرتمند روی آورند (Gidron & Ziblatt, 2019: 50).

اجزای اصلی نظریه گیدرون و زیبلات سه الگوی واکنش سیاسی در بحران را نشان می دهد:

الف. واکنش های معارضة آمیز

- نقد مستقیم دولت، انتقاد از مدیریت بحران (نقد عمیق و خواستار تغییر ساختاری). که توسط

مخالفین دولت و نظام مطرح می شود

1 Gidron & Ziblatt

ب. واکنش‌های حمایتی

- حمایت از دولت، تأکید بر همبستگی ملی که اغلب توسط حامیان دولت یا نیروهای سیاسی قدرت مطرح می‌شود.

ج. واکنش‌های اصلاحی

- پیشنهاد تغییرات ساختاری، اصلاح سیاست‌ها (نقد ملایم و خواستار تغییرات مدیریتی).
توسط گروه‌های میانه رو یا اصلاح طلب (Gidron & Ziblatt, 2019: 52).

این الگو می‌تواند به خوبی در تحلیل واکنش‌های نیروهای سیاسی در ایران در بحران کووید-۱۹ مورد استفاده قرار گیرد، زیرا نشان می‌دهد که چگونه موقعیت قدرتی، ایدئولوژی، نوع بحران و وضعیت بین‌المللی تعیین‌کننده واکنش‌های جناحی هستند.

[بحران]... [نوع بحران]... [موقعیت سیاسی]... [ایدئولوژی]... [واکنش سیاسی]

این چارچوب مفهومی نشان می‌دهد که واکنش یک نیروی سیاسی به بحران فقط به نوع بحران نیست، بلکه به موقعیت آن نیرو (در قدرت یا مخالف)، ایدئولوژی و شرایط محیطی نیز بستگی دارد.

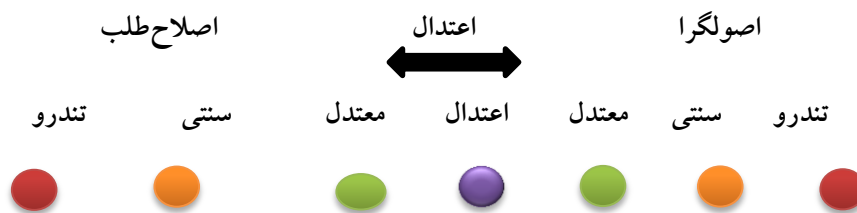
الگوی طیف‌بندی سیاسی

علیرضا رحیمی در یک تقسیم‌بندی کلی نیروهای سیاسی رقیب در ایران را به هفت دسته تقسیم کرده است. تقسیم‌بندی ارائه شده یک تقسیم‌بندی کلی است و هر یک از جریان‌ها نام برده شده در طول طیف، در درون خود متکثر بوده و به گروه‌های سیاسی متعددی تقسیم می‌شوند، به گونه‌ای که برخی گروه‌های دسته‌بندی شده در درون یک جریان ممکن است بر سر برخی موارد با یکدیگر اختلاف داشته باشند و یا برخی گروه‌های سیاسی در جایی، میان طیف‌بندی‌های ارائه شده قرار بگیرند. در مرکز طیف بندی ارائه شده جریان اعتدال در قالب حزب «اعتدال و توسعه» می‌باشد.

حزب «کارگزاران سازندگی» با عنوان راست مدرن در صحنه سیاسی ایران شناخته می‌شود. خصلت تکنوکراتیک آنها، جریان سیال سیاست، شرایط سیاسی و ویژگی‌های عرصه سیاست در ایران تاحدودی منجر به چرخش سیاسی این حزب به سمت اصلاح طلبی شده است. از مهم‌ترین

نهادها و تشکل های اصلاح طلب سنتی می توان به مجمع روحانیون مبارز، مجمع مدرسین حوزه علمیه قم و خانه کارگر اشاره کرد.

حزب مردم سالاری و حزب ندای ایرانیان در میان اصلاح طلبان معتدل؛ احزاب اتحاد ملت، راه ملت و ائتلاف زنان اصلاح طلب موسوم به صدف از اصلاح طلبان تندرو هستند. بنیاد امید را می توان در میانه طیف اصلاح طلبان سنتی و اصلاح طلبان معتدل قرار داد، حزب اعتماد ملی و جمهوریت نیز در میانه اصلاح طلبان سنتی و تندرو قرار دارند. «جبهه ایستادگی» (یاران محسن رضایی)، «هروان ولایت» (یاران لاریجانی)، «جبهه پیشرفت، رفاه و عدالت» و «جمعیت پیشرفت و عدالت» جزء اصولگرایان معتدل می باشند. جامعه روحانیت مبارز، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، حزب مؤتلفه اسلامی و جبهه پیروان خط امام و رهبری از تشکل های سنتی می باشند. در میانه اصولگرایان سنتی و تندرو، جمعیت رهپویان انقلاب اسلامی، جمعیت ایثارگران انقلاب اسلامی و شورای ائتلاف نیروهای انقلاب اسلامی قرار دارند. جبهه پایداری نیز در طیف اصولگرایان تندرو جای دارد (رحیمی، ۱۳۹۴: ۱۲-۱۳).



پیشینه پژوهش

در سال های اخیر، همه گیری کووید-۱۹ به عنوان یک بحران چندبعدی، نه تنها سلامت عمومی جوامع را تحت تأثیر قرار داده، بلکه در حوزه های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نیز تأثیرات عمیقی ایجاد کرده است. پژوهش های علمی متعددی در این زمینه انجام شده اند که می توان آنها را در موضوعات گوناگون دسته بندی کرد.

از مجموع ۱۰۵ مقاله در موضوع کرونا در حوزه علوم سیاسی که از پرتال جامع علوم انسانی و دیگر فصلنامه های معتبر مرتبط با علوم سیاسی احصاء گردید. در مجموع، تحقیقات صورت گرفته

از سال ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۳ در ایران، بیشتر به صورت توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع ثانویه بوده‌اند. این تحقیقات در حوزه‌هایی مانند سیاست داخلی، دیپلماسی سلامت، اقتصاد مقاومتی، فقه و دین، رسانه، زنان، مدیریت شهری، و سیاست‌گذاری سیاسی، انجام شده‌اند. اما هنوز نیاز به یک چارچوب نظری واحد و قابل تطبیق با شرایط ایران وجود دارد. استفاده از چارچوب گیدورن و زیبلانت (۲۰۱۹) و تقسیم‌بندی جریان‌های سیاسی داخلی ایران از علیرضا رحیمی (۱۳۹۴) می‌تواند به عنوان چارچوبی قوی برای تحلیل واکنش‌های سیاسی در بحران کرونا مورد استفاده قرار گیرد.

این مقاله به طور خاص به بررسی چگونگی تأثیر بحران کووید-۱۹ بر مواضع ایدئولوژیک، برنامه‌ها و رفتارهای سیاسی جریان‌ها و نیروهای سیاسی داخلی ایران می‌پردازد. چیزی که در پژوهش‌های ذکر شده کمتر دیده می‌شود موارد زیر است:

- تحلیل عمیق و طیف‌واره از واکنش و عملکرد نیروهای سیاسی داخلی (اصلاح‌طلبان،

اصولگرایان، مستقلان و غیره) در زمان بحران کرونا

- مقایسه نظام‌مند موضع‌گیری‌ها و رفتارهای این نیروها (مقایسه واکنش‌ها و استراتژی‌های آنها) در مواجهه با بحران کرونا

- نقش ایدئولوژی و خط مشی در تصمیم‌گیری و واکنش‌های سیاسی در دوران بحران

- نقدهایی که نسبت به دولت، مدیریت بحران، حکمرانی و روابط بین‌الملل داشته‌اند

- آیا بحران کرونا سبک فعالیت و موضع‌گیری نیروهای سیاسی را تغییر داد؟ یا فقط الگوهای قبلی را تکرار کردند؟

بنابراین، شکاف دانشی که با این مقاله پر می‌شود عبارت است از: «عدم وجود یک تحلیل جامع و طیف‌واره از نحوه واکنش، موضع‌گیری و عملکرد نیروهای سیاسی داخلی ایران در دوران بحران کرونا، از منظر ایدئولوژیک، برنامه‌ای و رفتاری؛ در حالی که این موضوع می‌تواند نشانگر تحولات یا ثبات در حوزه سیاست داخلی و تقابل‌های سیاسی باشد». این مقاله، خلأ مهمی را در تحلیل سیاسی داخلی ایران در شرایط بحران پوشش می‌دهد. در حالی که سایر مقالات روی سطح کلان سیاست خارجی، حکمرانی یا اقتصاد متمرکز هستند، این مقاله به تحلیل دقیق و طیف‌واره

واکنش‌ها و عملکرد نیروهای سیاسی داخلی می‌پردازد که یک شکاف دانشی معنادار و ضروری در فضای پژوهشی پسا کرونا محسوب می‌شود.

بخش اول: تحلیل مضمون طیف‌های اصلاح‌طلبی در بحران کرونا

۱-۱. طیف تندرو جریان اصلاحات (حزب‌های: اتحاد ملت، راه ملت، ائتلاف صدف)

حزب	مضامین استخراج شده	متغیرهای ایدئولوژیک
اتحاد ملت	دوگانگی در مدیریت اقتصادی؛ نیاز به جامعه مدنی قوی؛ ناکارآمدی دولت در مقابله با کرونا؛ ضرورت تعامل با جهان	ضد تحریم، مردم‌محور، توسعه‌گرا
راه ملت	رفتارهای واگرا از جانب برخی مسئولین؛ نقد شدید از عدم استفاده از ظرفیت‌های علمی؛ انتقاد از تلاطم اقتصادی و دشمن‌تراشی	دشمن‌تراشی، جامعه‌محور، اصلاح‌طلب
ائتلاف صدف	ضرورت استفاده از صندوق توسعه ملی؛ خیل عظیم حاشیه‌نشینان گرسنه و بیکاران؛ تأکید بر حقوق زنان و مستضعفین	زن‌محور، اجتماعی-اقتصادی، مردم‌محور

۲-۱. طیف میانه (تندرو- سنتی) جریان اصلاحات (حزب‌های: اعتماد ملی، جمهوریت)

حزب	مضامین استخراج شده	متغیرهای ایدئولوژیک
اعتماد ملی	بحران ناکارآمدی و ضرورت تصمیم‌گیری واقع‌گرایانه؛ نقد چرخش سیاستی و دشمن‌تراشی؛ ضرورت شفافیت و اجتناب از ائتلاف سرمایه اجتماعی	اسلامی-جامعه‌محور، واقع‌گرایانه، اعتدال
جمهوریت	دقت در توزیع منابع؛ نقد رفتارهای ماجراجویانه؛ ناامیدی عمومی در جامعه	اسلامی-اقتصادمقاومتی؛ روشنفکرانه؛ اصلاح‌گرایانه

۳-۱. طیف سنتی جریان اصلاحات (مجمع روحانیون مبارز، خانه کارگر، مجمع مدرسین)

حزب	مضامین استخراج شده	متغیرهای ایدئولوژیک
مجمع روحانیون	بحران مشروعیت و مقبولیت؛ نیاز به آشتی ملی؛	اسلامی-اجتماعی، اعتدال‌جو، معتمد به

مبارز	نقد دوگانگی‌های داخلی	مردم
خانه کارگر	وضعیت خاص (بحرانی) اقتصادی؛ توجه به مستمری‌بگیران تأمین اجتماعی	کارگری-اجتماعی، مردم‌محور، فشار شدید اقتصادی
مجمع مدرسین	نیاز به بازاندیشی در رابطه مذهب و حکمرانی؛ زوال عدالت اجتماعی؛ توجه به مستضعفین بر اساس نگاه امام(ره)	فقهی-روشنفکرانه، اسلامی-اجتماعی، نقد دعاوهای جناحی

۴-۱. طیف میانه (ستنی-معتدل) جریان اصلاحات (حزب: بنیاد امید ایرانیان)

حزب	مضامین استخراج شده	متغیرهای ایدئولوژیک
بنیاد امید	پایان دادن به ناکارآمدی‌ها و تغییر پارادایم مدیریتی؛ ضرورت استفاده از متخصصین خارج از کشور؛ سیاست خارجی فعال، تنش‌زدا و آشتی‌جو	اسلامی-اقتصاد مقاومتی، روشنفکرانه، مشارکتی

۵-۱. طیف معتدل جریان اصلاحات (حزب‌های: مردم‌سالاری، ندای ایرانیان)

حزب	مضامین استخراج شده	متغیرهای ایدئولوژیک
مردم‌سالاری	استفاده از ظرفیت نهادها و بنیادهای حکومتی؛ شکل‌گیری جنبش پابرهنگان	اسلامی-جامعه‌محور، مشارکت‌گرا، تکنوکراتیک
ندای ایرانیان	مشکلات ساختاری در اقتصاد؛ کوچک‌سازی اقتصاد کشور توسط کرونا؛ نامناسب بودن فضای کسب و کار	اسلامی-اقتصادی، روشنفکرانه، تطبیقی

۶-۱. مقایسه مضامین طیف‌های جریان اصلاح‌طلبی

وجه مقایسه	طیف تندرو	طیف میانه (تندرو-ستنی)	طیف ستنی	طیف میانه (ستنی-معتدل)	طیف معتدل
نوع واکنش	معارضه‌آمیز	اصلاح‌گرایانه	اصلاح‌گرایانه	اصلاح‌گرایانه	اصلاح‌گرایانه
دیدگاه نسبت به دولت	ناکارآمد، ناشفاف	ناکارآمد ولی قابل بهبود	ناکارآمد ولی لازم‌الاطاعه	بدون نقد شدید، همراهی با دولت	همراهی با دولت، نقد ملایم
دیدگاه نسبت به رهبری	نقد ساختاری	نقد ساختاری	نقد ملایم از نحوه اجرایی	بدون نقد شدید	بدون نقد تند، ولی تأکید بر شفافیت

دیدگاه نسبت به روابط خارجی	تعامل با جهان	تعامل با جهان ولی با احتیاط	تعامل با جهان	تعامل با جهان	تعامل با جهان
توجه به اقشار آسیب پذیر	حقوق زنان، حاشیه نشینان، بیکاران	توزیع دقیق منابع	مستضعفین، کارگران	بدون برنامه مشخص	کمک به حاشیه نشینان، زنان
دیدگاه نسبت به تحریم	تحریمها، ظالمانه، نیاز به مقابله	تحریمها ظالمانه، نیاز به مذاکره	تحریمها، ظالمانه، باید تحمل شوند	بدون برنامه مشخص	تحریمها مانع جدی در مبارزه با کرونا

در انتهای این بخش می توان گفت:

- طیف تندرو (اتحاد ملت، راه ملت، ائتلاف صدف) بیشترین نقد را نسبت به دولت داشته و تعامل با جهان را ضروری می داند.
 - طیف میانه (تندرو-سنتی) (اعتماد ملی، جمهوریت) در قالب یک رویکرد اصلاح گرایانه، ناکارآمدی را می پذیرد ولی سعی در همراهی با دولت دارد.
 - طیف سنتی (مجمع روحانیون، خانه کارگر، مجمع مدرسین) بیشترین تأکید را بر عدالت اجتماعی و بازاندیشی دینی دارد.
 - طیف معتدل (مردم سالاری، ندای ایرانیان) نقش توافقی و مشارکتی را ایفا کرده و اصلاحات را در چارچوب ثبات و همراهی با دولت پیشنهاد می دهد.
- این تحلیل نشان می دهد که نیروهای اصلاح طلب در بحران های غیرمنتظره مثل کرونا، واکنش های متنوعی از خود نشان می دهند، اما همگی به دنبال افزایش شفافیت، مشارکت مردمی و کاهش تنش ها هستند. اختلاف اصلی بین این طیف ها در نوع واکنش به دولت، رهبری و روابط خارجی وجود دارد. طیف تندرو بیشترین نقد را دارد و تعامل با جهان را ضروری می داند. طیف میانه و سنتی ترجیح می دهند در چارچوب نظام موجود اصلاح کنند. طیف معتدل بیشتر به توسعه اقتصادی و اصلاح مدیریتی تأکید دارد. این تحلیل ها می توانند زمینه ای برای فهم پویایی های سیاسی در جریان اصلاح طلبی در مواقع بحرانی فراهم کنند و نشان دهند که این جریان در بحران ها، بیشترین تنوع ایدئولوژیکی را دارد.

بخش دوم: تحلیل مضمونی طیف های جریان اصولگرایی

۱-۲. طیف معتدل جریان اصولگرایی (حزب های: جبهه پیشرفت، رهروان ولایت، جبهه ایستادگی، جمعیت پیشرفت و عدالت)

طیف‌سنجی تأثیر بحران کرونا بر مواضع و عملکرد نیروهای سیاسی ایران

متغیرهای ایدئولوژیک	مضامین استخراج شده	حزب
اسلامی-اقتصاد مقاومتی، روشنفکرانه، تعامل با نظام جدید بین‌المللی	گرانی کالاها؛ ضرورت قوی‌سازی اقتصادی برای جایگاه مناسب در نظم جدید بین‌الملل	جبهه پیشرفت، رفاه و عدالت
اسلامی-روشنفکرانه، نهادمدار، تعامل با جهان بدون خروج از هویت	توجه به دیپلماسی پارلمانی؛ همکاری‌های بین‌المللی در بحران	رهروان ولایت
اسلامی-جمهوریت، روحانیت محور، تعهد به خط امام و رهبری	ملاک قرار دادن گام دوم انقلاب در حکمرانی؛ تغییر در ساختار مدیریتی	جبهه ایستادگی
اسلامی-اجتماعی، تکنوکرات، حمایت از خط رهبری	نیاز به توافق‌های دوجانبه و چندجانبه؛ متهم کردن دولت به بهانه‌تراشی	جمعیت پیشرفت و عدالت

۲-۲. طیف سنتی جریان اصولگرایی (حزب‌های: جامعه روحانیت، جامعه مدرسین، جبهه پیروان خط امام و رهبری، حزب مؤتلفه)

متغیرهای ایدئولوژیک	مضامین استخراج شده	حزب
اسلامی - جهادی، فقهی - روشنفکرانه، مردم‌محور	حمایت از دیدگاه‌های رهبری و جهش تولید؛ کارآمدی جوانان شیعه در تولید کیت تشخیص کرونا	جامعه روحانیت
اسلامی-فقهی، علمی-روحانی، نقد از دعوای جناحی	لازم‌الاطاعه بودن دستورات وزارت بهداشت؛ تقویت رزمایش مومنانه	جامعه مدرسین
اسلامی-ولایی، مقاومتی، حمایت از خط امام و رهبری	انکاء به ظرفیت داخلی؛ نارضایتی عمومی اقتصادی	جبهه پیروان
اسلامی-اجتماعی، همراهی با دولت، حمایت از خانوارهای مستأجر	حمایت از رزمایش مومنانه؛ راه‌اندازی قرارگاه مواسات	حزب مؤتلفه

۲-۳. طیف میانه سنتی و تندرو (جمعیت رهپویان انقلاب، جمعیت ایثارگران، شورای ائتلاف)

متغیرهای ایدئولوژیک	مضامین استخراج شده	حزب
اسلامی-نظام‌مدار، ضدغرب، حمایت از خط رهبری	حمایت از رهبری و مقصدانستن امریکا؛ نمره قابل قبول دولت در مبارزه با کرونا	جمعیت رهپویان
اسلامی-نظام‌مدار، متعهد به انقلاب، مقاومت در مقابل فشار خارجی	مدیریت بحران بهتر از کشورهای توسعه‌یافته؛ خلاصه کردن روابط با غرب اقدام اشتباه است	جمعیت ایثارگران
اسلامی - سیاسی، متکی به منشور انقلاب، مقاومتی - دفاعی	تأخیر در مبارزه با کرونا؛ استمهال برای دریافت اقساط وام‌ها	شورای ائتلاف

۲-۴. طیف تندرو (حزب: جبهه پایداری انقلاب اسلامی)

متغیرهای ایدئولوژیک	مضامین استخراج شده	حزب
اسلامی - مقام‌گرا، سخت‌گیر،	هیچ برنامه‌ای برای مقابله با کرونا وجود ندارد؛	جبهه پایداری

تلاطم اقتصادی، جهش قیمت‌ها، کسری بودجه؛ بی‌اعتمادی عمومی به نظام	ضددموکراتیک
---	-------------

۲-۵. مقایسه مضامین طیف‌های جریان اصولگرایی

وجه مقایسه	طیف معتدل	طیف سنتی	طیف میانه (سنتی-تندرو)	طیف تندرو
نوع واکنش	اصلاح‌گرایانه	حمایتی	حمایتی - انتقادی	حمایتی - معارضة‌آمیز
دیدگاه نسبت به دولت	حمایت اما با نقد	حمایت کامل	حمایت اما با نقد ملایم	نقد شدید بدون حمایت
دیدگاه نسبت به رهبری	حمایت اما با تأکید بر شفافیت	حمایت کامل رهبری	حمایت از رهبری	حمایت از رهبری
دیدگاه نسبت به روابط خارجی	تعامل با جهان ولی تحت کنترل	بدون توجه	تأکید بر همکاری داخلی	بدون همکاری با غرب
توجه به اقشار آسیب‌پذیر	کمک هدفمند به بیکاران و مستأجرین	کمک به مستضعفین	بدون برنامه مشخص	بدون برنامه مشخص
دیدگاه نسبت به تحریم	تحریم مانع جدی است	تحریم ظالمانه	تحریم واقعیت تلخ	تحریم‌ها را مسئول بحران می‌داند

در انتهای این بخش می‌توان گفت:

- * طیف معتدل اصولگرا سعی در هماهنگی با دولت و اصلاح ملایم داشته است.
- * طیف سنتی بیشترین حمایت از رهبری و رهبریت دینی را داشته است.
- * طیف میانه سنتی - تندرو نقد ملایم از دولت داشته، ولی همچنان در چارچوب نظام عمل کرده است.
- * طیف تندرو بیشترین نقد اقتصادی و سیاسی را داشته، اما بدون ارائه راهکار مشخص.

بخش سوم: مقایسه مضامین اصولگرایی و اصلاح‌طلبی

الف) مقایسه طیف تندرو اصولگرایی و اصلاح‌طلبی

وجه مقایسه	اصولگرای تندرو	اصلاح‌طلب تندرو
نوع واکنش	حمایتی (اما با نقد شدید) (مثل جبهه پایداری)	معارضة‌آمیز (نقد کامل) (مثل اتحاد ملت)
دیدگاه نسبت به دولت	ناکارآمد ولی لازم‌الاطاعه	ناکارآمد و ناشفاف

دیدگاه نسبت به رهبری	تبعیت کامل از رهبری	نقد ساختار ولایت
دیدگاه نسبت به روابط خارجی	مقاومت و محدودیت در روابط	تعامل با جهان و همکاری
توجه به افشار آسیب‌پذیر	بدون برنامه مشخص	حقوق زنان، حمایت از حاشیه‌نشینان
دیدگاه نسبت به تحریم	تحریم‌ها را مانع جدی می‌داند	تحریم‌ها را ظالمانه می‌داند

در حالیکه اصلاح‌طلبان تندرو بیشترین نقد را نسبت به دولت داشته‌اند، اصولگرایان تندرو

بیشتر به حمایت از رهبری و تشدید خطابه‌های مقاومتی پرداخته‌اند.

(ب) مقایسه طیف میانه (سنتی-تندرو) دو جریان

وجه مقایسه	میانه (سنتی-تندرو) اصولگرا	میانه (سنتی-تندرو) اصلاح‌طلب
نوع واکنش	حمایتی - انتقادی	اصلاح‌گرایانه
دیدگاه نسبت به دولت	حمایت اما با نقد ملایم	نقد ملایم و اصلاح‌گرایانه
دیدگاه نسبت به رهبری	حمایت از رهبری	نقد ساختاری از ولایت
دیدگاه نسبت به روابط خارجی	محدودیت در روابط	تعامل با جهان
توجه به افشار آسیب‌پذیر	بدون برنامه مشخص	حقوق زنان، حمایت از حاشیه‌نشینان
دیدگاه نسبت به تحریم	تحریم‌ها را تحمل‌کننده می‌دانند	تحریم‌ها را ظالمانه می‌دانند

هر دو طیف میانه رو در بحران کرونا نقد ملایم از دولت داشته‌اند، اما:

اصولگرایان میانه سنتی - تندرو، بدون نقد ساختاری، تنها اصلاحات ملایم را می‌پذیرند.

اصلاح‌طلبان میانه تندرو - سنتی، اصلاحات مدیریتی و ساختاری را پیشنهاد می‌دهند.

(ج) مقایسه طیف سنتی اصولگرایی و اصلاح‌طلبی

وجه مقایسه	اصولگرایی سنتی	اصلاح‌طلب سنتی
نوع واکنش	حمایتی	اصلاح‌گرایانه
دیدگاه نسبت به دولت	لازم‌الاطاعه	ناکارآمد ولی قابل اصلاح
دیدگاه نسبت به رهبری	تبعیت از رهبری	نقد ساختاری
دیدگاه نسبت به روابط	محدودیت در روابط	تعامل با جهان

خارجی		
توجه به اقشار آسیب پذیر	حمایت از مستضعفین	حمایت از زنان و حاشیه نشینان
دیدگاه نسبت به تحریم	تحریم ها را تحمل کننده می دانند	تحریم ها را ظالمانه می دانند

هر دو طیف سنتی بر اهمیت ساختارهای دینی و اسلامی تأکید دارند، اما اصلاح طلبان سنتی نیاز به تغییر مدیریتی و اصلاحات را برجسته تر می کنند.

(د) مقایسه طیف معتدل اصولگرایی و اصلاح طلبی

وجه مقایسه	اصولگرای معتدل	اصلاح طلب معتدل
نوع واکنش	اصلاح گرایانه	اصلاح گرایانه
دیدگاه نسبت به دولت	حمایت اما با نقد ملایم	حمایت از تصمیمات ولی با نقد در مدیریت
دیدگاه نسبت به رهبری	حمایت از رهبری	تأکید بر شفافیت ولی با احترام به رهبری
دیدگاه نسبت به روابط خارجی	تعامل محدود با جهان	تعامل بیشتر با جهان
توجه به اقشار آسیب پذیر	کمک به مستضعفین	کمک به حاشیه نشینان، زنان
دیدگاه نسبت به تحریم	تحریم مانع جدی است	تحریم ها ظالمانه هستند

هر دو طیف معتدل اصلاح طلبی و اصولگرایی بدون مخالفت کامل با دولت، اصلاحات را پیشنهاد می دهند، اما اصلاح طلبان معتدل بیشتر به همکاری با جهان تأکید دارند.

بخش سوم: تحلیل مضمون طیف های اعتدالی در بحران کرونا

۱-۳. حزب اعتدال و توسعه

حزب	مضامین استخراج شده	متغیرهای ایدئولوژیک
اعتدال	لبیک به ندای رهبری برای مبارزه با کرونا؛ انتظار از مجلس برای تحقق منویات رهبری؛ تحمیل فشار در حوزه سیاست خارجی از سوی امریکا و دیگر دولت ها؛ همنوایی تحریم با کرونا؛ ضرورت توجه به اقتصاد مردمی و کمک به اقشار آسیب پذیر	اسلامی-اقتصاد مقاومتی، توافق جو- ثابت گرا، نظام مدار-همراه با رهبری، تعامل با جهان با ثبات داخلی

۳-۲. حزب کارگزاران سازندگی

حزب	مضامین استخراج شده	متغیرهای ایدئولوژیک
کارگزاران	ضعف سیستماتیک در اثر بروز بحران‌ها کرونا فقط مسأله دولت نیست فشار بر منابع ارزی و بودجه دولت بر اثر کرونا تأثیر مخرب تحریم بر بیکره ایران تأکید بر نقش متخصصین ایرانی خارج از کشور	تکنوکراتیک-نظام‌مدار، معتدل- روشنفکرانه، نقد از ساختار مدیریتی بدون نقد ساختاری، اقتصاد مقاومتی و استقلال سیاسی، مدرنیته و رویکرد تطبیقی

۳-۳. مقایسه حزب اعتدال و توسعه و کارگزاران سازندگی

وجه مقایسه	اعتدال	کارگزاران	شباهت/تفاوت
نوع واکنش	اصلاح‌گرایانه	اصلاح‌گرایانه	مشابه - هر دو بدون مخالفت کامل با دولت عمل کرده‌اند
دیدگاه نسبت به دولت	حمایت از دولت در مدیریت بحران	نقد از ضعف بنیه مالی و مدیریتی	تفاوت - اعتدال حمایت کامل داشته، کارگزاران نقد ملایم
دیدگاه نسبت به رهبری	حمایت از منویات رهبری	بدون نقد شدید، ولی نقد در اجرای سیاست‌ها	مشابه - هر دو از رهبری حمایت می‌کنند، اما کارگزاران بیشتر به اجرای سیاست‌ها نقد دارد
دیدگاه نسبت به روابط خارجی	تعامل با جهان با ثبات داخلی	نقد تعامل با غرب؛ تأکید بر استقلال	تفاوت - اعتدال و کارگزاران دو رویکرد متفاوت دارند
توجه به اقشار آسیب‌پذیر	حمایت از خانوارهای مستأجر و بیکاران	توزیع هدفمند کمک‌ها؛ فشار اقتصادی بر مردم	مشابه - هر دو توجه به این اقشار را برجسته کرده‌اند
دیدگاه نسبت به تحریم	تحریم‌ها با کرونا هم‌نواپی دارند؛ مانع جدی در مبارزه با بحران	تأثیرات مخرب بر بیکره ایران؛ تحمل لازم است	مشابه - هر دو تحریم را ظالمانه می‌دانند، ولی واکنش متفاوت دارند

تحلیل مضامین موجود نشان می‌دهد که:

- حزب اعتدال و توسعه در بحران کرونا، بدون نقد شدید از دولت و رهبری، به دنبال هماهنگی با خط رهبری، ثبات سیاسی و تعامل با جهان است.
- حزب کارگزاران سازندگی، با وجود موقعیت خارج از قدرت، نقش ناظر و نقدکننده ملایم را ایفا کرده است (بدون معارضه کامل). این حزب در طیف راست مدرن قرار می‌گیرد، اما در بحران کرونا به سمت اعتدال سیاسی حرکت کرده است.
- هر دو حزب از رویکرد اصلاح‌گرایانه استفاده کرده‌اند، اما:

- اعتدال و توسعه بیشتر در چارچوب نظام عمل می کند.

- کارگزاران سازندگی بیشتر در جهت استقلال، تکنوکراتیک و مقاومت عمل می کنند.

این مقایسه نشان می دهد که جریان اعتدال در داخل خود دارای گوناگونی ایدئولوژیک است و حزب کارگزاران سازندگی در بحران ها، به سمت چپ میانه سیاسی حرکت کرده و از مواضع تکنوکراتیک و نظام مدار استفاده می کند.

بخش چهارم: مقایسه کلی بین جریان های اصولگرایی، اصلاح طلبی و اعتدال

مؤلفه	اصولگرایی	اصلاح طلبی	اعتدال
۱. سیاست داخلی	حمایت از دولت، تقویت ولایت	نقد دولت، اصلاح گرایانه	تطبیقی، همراهی با دولت
۲. سیاست خارجی	مقاومت، محدودیت در روابط	تعامل با جهان، دیپلماسی	تعامل با جهان با ثبات داخلی
۳. دیدگاه نسبت به دولت	حمایت از دولت	نقد شدید و ملایم	همراهی با دولت
۴. وضعیت اقتصادی کشور	ناامیدانه، تحریم را مقصر می داند	ناکارآمدی دولت + تحریم	تحریم را مانع جدی می داند
۵. سرمایه اجتماعی	همگرایی و همیاری	شکاف دولت-مردم	همبستگی ملی
۶. افشار آسیب پذیر	کمک به مستضعفین	حقوق زنان، حمایت از حاشیه نشینان	توزیع هدفمند کمک ها
۷. تحریم های امریکا	ظالمانه، ولی باید تحمل شود	ظالمانه، نیاز به مقابله	ظالمانه، مانع جدی در مبارزه با کرونا
۸. نگاه به رقیب سیاسی	مخالفت با اصلاح طلبان	نقد مواضع اصولگرا	تطبیقی، تعدیل کننده
۹. نگاه به زنان	بدون توجه	حقوق زنان	توجه محدود
۱۰. رسانه و صداوسیما	حمایت از رسانه ملی	نقد رسانه ملی	همراهی با رسانه ملی
۱۱. ولایت فقیه	ولایت مطلقه	ولایت مقید به قانون اساسی	ولایت نظام مدار
۱۲. تشکل های جهادی	حمایت از خدمات جهادی	بدون توجه	بدون توجه
۱۳. نقش نیروهای	حمایت از نقش نظامی	موازی کاری نیروهای مسلح	تأکید بر هماهنگی نظامی-

بخش چهارم: مقایسه کلی بین جریان‌های اصولگرایی، اصلاح‌طلبی و اعتدال

اعتدال	اصلاح‌طلبی	اصولگرایی	مولفه
دولتی			مسلح

در نهایت می‌توان گفت:

- اصلاح‌طلبان بیشترین نقد و خواستار اصلاح ساختاری هستند.
- اصولگرایان بیشترین حمایت از دولت و رهبری را دارند.
- جریان اعتدال نقش تعدیل‌کننده را ایفا کرده و سعی در همراهی با هر دو جناح دارد.

دسته‌بندی واکنش‌ها براساس الگوی Gidron & Ziblatt

طیف	نوع واکنش	متغیرهای ایدئولوژیک
اصولگرای تندرو	حمایتی	اسلامی-مقاومتی، ضدغرب، نظام‌مدار
اصولگرای میانه سستی-تندرو	حمایتی-انتقادی	اسلامی-نظام‌مدار، حمایت از رهبری
اصولگرای سستی	حمایتی	اسلامی-اجتماعی، فتوای حکومتی، ولایت‌مدار
اصولگرای معتدل	اصلاح‌گرایانه	اسلامی-اقتصاد مقاومتی، دیپلماسی داخلی
اصلاح‌طلب تندرو	معارضه‌آمیز	ضد تحریم، مردم‌محور، توسعه‌گرا
اصلاح‌طلب میانه تندرو-سستی	اصلاح‌گرایانه	اسلامی-جامعه‌محور، واقع‌گرایانه
اصلاح‌طلب سستی	اصلاح‌گرایانه	اسلامی-اجتماعی، نقد ساختاری
اصلاح‌طلب میانه سستی-معتدل	اصلاح‌گرایانه	اسلامی-اقتصاد مقاومتی، تکنوکرات
اصلاح‌طلب معتدل	اصلاح‌گرایانه	اسلامی-جامعه‌محور، تکنوکرات
اعتدال و توسعه	اصلاح‌گرایانه	اسلامی-اقتصاد مقاومتی، همراهی با دولت
کارگزاران سازندگی	حمایتی	تکنوکرات، میانه‌رو، نظام‌مدار

- اصلاح‌طلبان: بیشترین واکنش معارضه‌آمیز را داشتند.
- اصولگرایان: بیشترین حمایتی را داشتند.
- جریان اعتدال: بیشترین واکنش اصلاح‌گرایانه را داشته است.

یافته‌ها

در پاسخ به سؤال اصلی مقاله که: «چگونه نیروهای سیاسی در ایران در بحران کووید-۱۹ مواضع خود را نسبت به دولت، رهبری و ساختارهای بین‌المللی تنظیم کرده‌اند؟» باید گفت نیروهای سیاسی در بحران کرونا مواضع خود را بر اساس موقعیت ایدئولوژیک، روابط قدرتی و

تفسیرهای مختلف از بحران تنظیم کرده اند. اصلاح طلبان بیشترین نقد را نسبت به دولت داشته و به دنبال اصلاحات ساختاری و تعامل با جهان بوده اند. اصولگرایان بیشترین حمایت را از دولت داشته و بحران را فرصتی برای تقویت هویت ملی و مقاومت در مقابل غرب دانسته اند. جریان اعتدال نقش تعدیل کننده را ایفاء کرده و سعی در همراهی با دولت و اصلاح ملایم را داشته است. همچنین در پاسخ به سوال: آیا طیف های مختلف اصلاح طلبی (تندرو، میانه، سنتی، معتدل) واکنش های متفاوتی نسبت به دولت در بحران کرونا داشته اند؟ بله، طیف های مختلف اصلاح طلبی واکنش های متفاوتی داشته اند.

نتیجه گیری

تحلیل واکنش های نیروهای سیاسی در بحران کووید-۱۹ نشان داد که؛ نیروهای سیاسی ایران در بحران های غیرمنتظره، مواضع خود را بر اساس موقعیت ایدئولوژیک، روابط قدرتی و تفسیرهای مختلف از بحران تنظیم کرده اند. اصلاح طلبان بیشترین نقد را نسبت به دولت داشته و بحران را فرصتی برای شفافیت، مشارکت مردمی و تعامل با جهان دانسته اند. اصولگرایان بیشترین حمایت را از دولت و رهبری داشته و بحران را موقعیتی برای تقویت هویت ملی و مقاومت در مقابل غرب دانسته اند. جریان اعتدال نقش تعدیل کننده را داشته و سعی کرده با هماهنگی بین دو جناح، از تشدید تنش ها جلوگیری کند. ارتباط منطقی بین یافته ها و اهداف پژوهش نشان می دهد از حیث «تحلیل مضامین ایدئولوژیک»، تمامی جریان ها دارای متغیرهای ایدئولوژیک متفاوتی هستند واکنش های نیروهای سیاسی در بحران کرونا به خوبی نشان داد که ایدئولوژی نقش اصلی را در نحوه واکنش به بحران ها ایفا می کند. اصلاح طلبان بیشتر تمایل داشتند تا بحران را فرصتی برای اصلاح نظام حکومتی ببینند، در حالی که اصولگرایان بیشتر به دنبال تقویت هویت ملی و مذهبی بودند. جریان اعتدال نیز سعی کرد تا بین این دو جناح، تعادلی منطقی برقرار کند.

تحلیل ها نشان می دهد که بحران کرونا فرصتی فراهم کرد تا تفاوت های ایدئولوژیک نیروهای سیاسی در ایران به خوبی آشکار شود. این بحران به جای یکپارچه سازی نیروهای سیاسی، تفاوت های موجود را برجسته تر کرد. همچنین، بحران کرونا فرصتی برای نمایاندن اختلافات داخلی در هر یک از جناح ها نیز فراهم کرد. در نهایت، این

تحلیل نشان می‌دهد که در بحران‌های غیرمنتظره، نیروهای سیاسی اغلب مواضع خود را تقویت یا تعدیل می‌کنند، اما تغییر اساسی در ایدئولوژی‌ها به ندرت اتفاق می‌افتد.

فهرست منابع

- رحیمی، حسن (۱۴۰۰). مدیریت بحران‌های سیاسی اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران. ناشر: تهران، دیدمان
- صادقی بکیانی، امین (۱۳۹۹). «مواجهه احتمالی با چالش‌های امنیتی دوران پساکرونا». در: «ابعاد حقوقی، سیاسی و امنیتی بحران کرونا در جهان و ایران». مجموعه یادداشت‌های اساتید و دانشجویان دکتری حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز.
- عباسی، ابراهیم (۱۳۹۹). «فرصت‌ها و تهدیدات سیاسی پساکرونا (Covid-19) در ایران». در: «ابعاد حقوقی، سیاسی و امنیتی بحران کرونا در جهان و ایران». مجموعه یادداشت‌های اساتید و دانشجویان دکتری حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز.
- «الگوی برای طبقه‌بندی جریان‌های سیاسی». ماهنامه زمانه، ۱۳۸۷، شماره ۷۸.
- خانجانی، مهدی. (۱۳۹۹). تأثیر کووید-۱۹ بر سیاست داخلی ایران. روابط بین‌الملل، ۱۷(۶۵)، ۱۳-۳۶.
- رحیمی، علیرضا (۱۳۹۴). «نگاهی به برخی از ابعاد سیاسی، اجتماعی و امنیتی انتخابات». دیده بان امنیت ملی، پژوهش‌شکده مطالعات راهبردی؛ دی ماه، شماره ۴۵، ۱۱-۱۶.
- رضایی، محمد. (۱۳۹۹). بحران‌های سیاسی و تحولات اجتماعی. مجله مطالعات سیاسی، ۱۱(۳)، ۵۵-۷۸.
- رضایی، محمد و عربزاده، ناصر (۱۴۰۰). تحلیل سیاسی بحران‌های اجتماعی در ایران. پژوهش‌های سیاسی، ۱۲(۳)، ۴۵-۶۸.
- موسوی، س. (۱۳۹۶). تقسیم‌بندی نیروهای سیاسی در ایران: چارچوبی تحلیلی. مجله مطالعات روابط بین‌الملل، ۲(۲)، ۲۱۱-۲۳۶.
- هاشمی، فیروزه و شهوازیان، سلاله (۱۳۹۹). واکنش دولت ایران به بحران کووید-۱۹: تحلیلی سیاسی. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۵، ۲۱۷-۲۵۲.

References

- Gerring, J. (2001). *Social Science Methodology: A Criterial Framework*. Cambridge University Press.
- Gidron, N., & Ziblatt, D. (2019). Democracy Goes Pop? The Personalization of Politics in the Age of Crisis. *Journal of Democracy*.
- Healey, P. (2003). *Urban Complexity and Spatial Strategies: Towards a Relational Planning Practice*. Routledge.
- Malekzadeh, S., & Zahmatkesh, A. (2021). Corona Epidemic: Its Meaning and Political Implications in Iran.
- Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research Methods for Business Students*. Pearson Education.
- Shokri Rafsanjani, M. et al. (2021). The Function of Media Diplomacy of the IRIB in Order to Provide National Interests During the Corona Crisis.
- Streck, W. (2020). Coronacapitalism. *New Left Review*.
- Streck, W. (2020). Coronacapitalism. *New Left Review*, 123, 5-18

